

BESTUURSVERSLAG 2018

STICHTING OUDE GELDERSE KERKEN

Inleiding

Voor u ligt ons jaarverslag over 2018. Ook in dat jaar hebben we veel nagedacht over de vraag op welke wijze invulling kan worden gegeven aan de (toenemende) vraag tot ondersteuning, kennisdeling en samenwerking met betrekking tot religieus erfgoed en de toekomst ervan in de provincie Gelderland.

Tweesporenbeleid

De Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK) wil zich – gezien de problematiek van kerksluitingen nu en in de toekomst – graag actief inzetten voor het ontwikkelen, verder vormgeven en uitwerken van dit platform, ook wel ‘het tweede spoor’ genoemd. Hiermee kan niet alleen het bijzondere karakter en de kwaliteit van religieus erfgoed in Gelderland in het algemeen behouden worden, maar ook meer specifiek: het lokale kerkgebouw voor het dorp en de gemeenschap, als baken van herkenning met haar maatschappelijke verbondenheid.

Daarnaast volgt de SOGK in de toekomst – zoals ze dat ook deed in 2018 – het eerste spoor, te weten: het verwerven van religieuze monumenten met de bedoeling die te behouden en beschermen. In bijlage 1 kunt u meer lezen over onze missie en doelstellingen.

De 10 van 2018

De stichting zet zich al 45 jaar in om historische kerkgebouwen te behouden en een functionele plaats in de gemeenschap te geven. In dit jaarverslag kijken we aan de hand van de volgende onderwerpen terug op 2018:

1. Publieksactiviteiten
2. Verwervingen
3. Onderhoud en restauratie
4. Educatie
5. Samenwerking
6. Kwaliteit
7. Vrijwilligers
8. Bestuur
9. Financiën
10. Toekomst

1. Publieksactiviteiten

Publiekslezing 2018

Op zaterdag 24 maart 2018 was de jaarbijeenkomst voor onze donateurs, de leden van de Plaatselijke Commissies en andere geïnteresseerden in de Koepelkerk in Arnhem. De bijeenkomst was goed bezocht (ca. 60 personen) en werd zeer gewaardeerd. Prof. dr. Sible de Blaauw, hoogleraar Vroegchristelijke kunst en architectuur aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, was de spreker. In zijn lezing, die vergezeld ging van vele foto's, ging hij in op het werk van de kerkschilder Jacob Ydema. Ydema maakte in de jaren 1935-1955 monumentale wandschilderingen en gebrandschilderde

ramen in diverse katholieke kerken, vooral in zijn geboorteland Friesland en in zijn latere woonland Gelderland.

Excursies

Ook dit jaar organiseerde onze excursiecommissie een voorjaars- en een najaarsexcursie. De voorjaarsexcursie op zaterdag 26 mei ging naar Duitsland, waar we drie St.-Martinuskerken, een St.-Vituskerk en een evangelische kerk bezochten. In Hoog-Elten staat de oude stiftskerk St.-Vitus, mooi gelegen op een uitzichtpunt over de Rijn. Elten zelf kent een St.-Martinuskerk, evenals Griethausen en Emmerich. In Schenkenschanz bevindt zich de kleine maar markante evangelische Kirche.

De najaarsexcursie op zaterdag 29 september was een excursie naar Apeldoorn en Beekbergen. Eerst werd de fraaie oude Hervormde Dorpskerk in Beekbergen bezocht, daarna zetten we koers naar een moderne kerk, de Hofstad van de PKN aan het Hofveld in Apeldoorn. Vervolgens gingen we naar de Victorkerk aan de Jachtlaan en de Onze-Lieve-Vrouwekerk aan de Hoofdstraat, waarna tot slot de imposante Grote Kerk aan de Loolaan aan de beurt was.

De excursiecommissie wordt hartelijk bedankt voor het vele werk dat zij voor de organisatie van deze mooie excursies heeft verzet.

In en rond onze kerkgebouwen

De leden van de Plaatselijke Commissies van onze kerkgebouwen hebben ook in 2018 weer kans gezien om veel te organiseren. Zo waren er lezingen, exposities, concerten, festivals en nog veel meer. Hieronder enkele voorbeelden.

- klassieke concerten in de kerkgebouwen in Aerdt (met exposities), Buren, Drempt, Etten, Leur, Hoog-Keppel en Vorden (onze gebouwen lenen zich daar uitstekend voor)
- exposities van beeldende kunst in de Kapel in Bronkhorst en kunstexposities in Batenburg, Etten, Kranenburg, Drempt, Kerk-Avezaath, Steenderen
- een expositie 'Brommers kieken' in de Remigiuserkerk in Steenderen
- een bierevenement in Groenlo
- orgelconcerten op het Baderorgel in de Walburgiskerk in Zutphen
- vijfde editie van de Torentocht vanuit de St.-Lambertuskerk in Kerk-Avezaath en omstreken.

In ons blad *Venster* kunt u altijd een overzicht van alle activiteiten vinden, met dank aan de vele vrijwilligers die deze activiteiten organiseren!

De stichting zet zich maximaal in voor het betekenisvol laten functioneren van onze historische gebouwen, door deze multifunctioneel te gebruiken en beschikbaar te stellen. De kerkgebouwen zijn en worden verhuurd. Daarnaast wordt er een scala aan activiteiten georganiseerd. Allemaal om de kerkgebouwen zo ook een goede maatschappelijke betekenis te geven, in het hart van de samenleving, als vitaal baken van stad en dorp. Dit draagt bij aan de leefbaarheid van de gemeenschap, het dorp en de regio. Zo wordt de toegankelijkheid van het bijzondere kerkgebouw voor de huidige en toekomstige generatie gewaarborgd.

Venster

Ons tijdschrift *Venster* verscheen ook dit jaar vier maal (digitaal beschikbaar via www.archieven.nl). Zoals gebruikelijk bevatte elk nummer een hoofdartikel dat verband houdt met kerkgebouwen in Gelderland. Afgelopen jaargang ging dat achtereenvolgens over:

- De 'ruin' van de Broederenkerk in Harderwijk
- De Librije van de Walburgiskerk
- Orgels: vroeger, nu en in de toekomst (in een speciale orgeleditie)
- Willibrorduskerk in Vierakker.

Venster heeft ook altijd de rubriek 'Agenda', waarin concerten, exposities, voorstellingen, lezingen en dergelijke in onze kerkgebouwen worden aangekondigd. Daarnaast kent het blad de rubriek waarin een Plaatselijke Commissie (PC) over haar kerkgebouw en werk vertelt. Dit geeft een goed beeld van wat er zoal op plaatselijk niveau gebeurt. Ook worden in *Venster* onze businesspartners vermeld. Het bestuur van de SOGK is de redactie zeer erkentelijk voor haar deskundigheid en inzet.

Netwerkbijeenkomst businesspartners

Het aantal leden van onze netwerkclub van businesspartners is in het verslagjaar met twee gestegen; het zijn er nu 29. Het was goed om velen van hen te ontmoeten op onze jaarlijkse netwerkdag, dit keer op vrijdag 30 november 2018 in de Walburgiskerk te Zutphen.

Jorien Kranendijk van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verzorgde de inleiding. Ze ging in op de rol van kerken en kloosters in onze samenleving: als bakens van betekenis, als bronnen van religie en spiritualiteit, als tempels van kunst en cultuur, als fundamenten van de waarden die wij koesteren in onze Westerse samenleving zoals compassie of solidariteit. Van deze kerkgebouwen zullen er volgens berekeningen van de kerkgenootschappen zelf zo'n 30 tot 80 procent binnen afzienbare tijd hun religieuze functie verliezen. Is dat een verloren strijd? Of bieden die betekenisvolle gebouwen juist kansen voor de huidige samenleving? Hoe ziet de opgave eruit? Wat is het nieuwe beleid voor de komende jaren? Welke geldstromen zijn hieraan verbonden? En welke kansen liggen hier voor de bouwsector?

2. Verwervingen

In dit verslagjaar hebben we geen kerkgebouw in eigendom verworven. De laatste kerk die in ons bezit kwam, was de Grote Kerk in Wageningen op 25 augustus 2017. Wel zijn we nog met een aantal vertegenwoordigers van kerken in gesprek over een eventuele overname.

3. Onderhoud en restauratie

Onderhoud aan eigendommen

De SOGK heeft momenteel vijftien kerkgebouwen, één kapel, één synagoge en drie torens in eigendom. In totaal zijn dit 22 monumentnummers. De staat van onderhoud van deze objecten wordt regelmatig geïnspecteerd door de Monumentenwacht Gelderland. Voor meer informatie over onze gebouwen, zie onze website www.oudegeldersekerken.nl.

Het onderhoud aan de kerkgebouwen hebben we ook vorig jaar laten uitvoeren aan de hand van een meerjaren-onderhoudsplan. Zo is aan de kerkgebouwen in Leur, Batenburg, Bronkhorst, Buren en Aerdt schilder- en voegwerk uitgevoerd en is metselwerk gereinigd. Daarnaast is in Buren ledverlichting aangebracht. Ook is in Etten de entreebestrating aangepast. Verder is bij alle orgels het periodiek onderhoud weer deskundig uitgevoerd.

Restauraties

De restauratie en herinrichting van de Walburgiskerk in Zutphen is afgerond. Ook de werkzaamheden rondom de vloerverwarming, het entreeportaal en de winkel zijn afgerond. De toiletgroep en keuken staan nog in de plannen. Tijdens de restauratie hebben archeologen mooie vondsten gedaan: ruim 450 munten uit de periode 1400-1830 zijn opgegraven en ook een mooi keizerlijk beeld van omstreeks 1500. Op 21 september 2018 hebben we de feestelijke her-ingebruikname van er kerk gemaakt. Ook in Wageningen staat een groot restauratieproject op stapel, waarin al veel voorbereidingstijd is gestoken. De verwachting is dat de restauratie van de Grote Kerk begin april 2019 gaat starten. Tot slot is een restauratie uitgevoerd aan het Flentrop-orgel in de Oude Calixtuskerk in Groenlo.

4. Educatie

Toekomst educatieve projecten

In de afgelopen jaren hebben we lesprogramma's laten ontwikkelen over onze kerkgebouwen in Buren/Kerk-Avezaath/Rijswijk Kranenburg/Vorden, Leur/Wijchen en Groenlo. De opzet is steeds dat de basisschoolleerlingen per groep, onder begeleiding, een van onze kerkgebouwen bezoeken. Daarvoor is enthousiaste inzet nodig van vrijwilligers van de Plaatselijke Commissies, alsmede van vertegenwoordigers en leerkrachten van de lokale basisscholen. Omdat dit veel vereist van de leerkrachten en omdat binnen het basisonderwijs steeds nieuwe ontwikkelingen plaatsvinden, bekijken we momenteel op welke wijze de educatie projecten kunnen worden voortgezet, bijvoorbeeld door het meer inzetten van digitale middelen, alsook vrijwilligers die getraind zijn als begeleider. In Zutphen worden nu de mogelijkheden onderzocht voor ontwikkelen van Educatief materiaal voor de Walburgiskerk / Librije.

5. Samenwerking

Met Geldersch Landschap & Kasteelen

Zoals bekend is de uitvoering van een aantal beheerswerkzaamheden (financiële administratie, secretariaat, bouwkundige ondersteuning, publiciteit, e.a.) al vele jaren ondergebracht bij de werkorganisatie van het Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK). Deze

dienstverleningsovereenkomst, met een looptijd van 1 januari 2015 tot 31 december 2025, wordt regelmatig geëvalueerd. De SOGK stelt de nauwe samenwerking met GLK zeer op prijs.

Met de provincie Gelderland

De SOGK is een neutrale en onafhankelijke stichting, maar heeft – omdat zij de provincie Gelderland als werkterrein heeft en binnen de provincie de enige instantie is die 'bedreigd' historische religieuze kerkgebouwen in eigendom heeft – vanzelfsprekend een intensieve relatie met het provinciaal bestuur. De stichting ziet zichzelf als partner van de provincie, en ondersteunt de uitvoering van beleid. Ook dit verslagjaar leidde dat tot diverse gesprekken met de gedeputeerde en met medewerkers van de afdeling cultuurhistorie.

De subsidie van de provincie was dit verslagjaar hetzelfde als voorgaande jaren. Die bijdrage wordt geheel gebruikt als (gedeeltelijke) vergoeding voor de kosten van de voorlichting- en organisatorische activiteiten en de educatieve projecten van de SOGK – en dus niet voor de kosten van onderhoud van de kerkgebouwen die de SOGK bezit.

Met andere erfgoedpartners

In 2018 zijn we ook als stichting weer actief betrokken geweest bij activiteiten van de Erfgoed Alliantie; de andere partners zijn Monumentenwacht, Gelders Genootschap, Gelders Restauratie Centrum en Geldersch Landschap & Kasteelen. Doel is kennis en kunde met betrekking tot restauratiekwaliteit en onderhoud van erfgoed in de provincie Gelderland te bundelen en beschikbaar te stellen voor monumenteigenaren. Er zijn een convenant en een samenwerkingsovereenkomst opgesteld, die begin 2018 door de bestuurders van de partnerorganisaties getekend zijn.

6. Kwaliteit

Ondersteuning PC's

In 2017 zijn we gestart met een project om de Plaatselijke Commissies (PC's) extra te ondersteunen op het gebied van communicatie, aan de hand van een te organiseren activiteit. Gedurende 2018 heeft Laury Schepers van communicatiebureau La Cometa deskundige ondersteuning gegeven aan de leden van onze PC's, die zij ook allemaal bezocht heeft. Vervolgens heeft ze rondom dit onderwerp een duidelijke presentatie verzorgd op onze jaarlijkse PC-dag op 23 november 2018.

Klinkend erfgoed

Bij de overname van religieuze monumenten neemt de SOGK ook het klinkend erfgoed over. Hieronder worden verstaan de klokken, carillons en orgels. In onze situatie zijn het meestal de orgels waar de stichting de verantwoordelijkheid voor heeft. Het is van fundamenteel belang dat deze orgels goed onderhouden worden. Daarnaast moeten de orgels ook regelmatig worden bespeeld om ze, zeker na onderhoud en/of restauratie, in optimale conditie te houden. De situatie van onze kerkorgels is over het algemeen goed te noemen.

In 2018 is een restauratie uitgevoerd aan het Flentrop-orgel in de Oude Calixtuskerk in Groenlo. En het derde nummer van *Venster* van 2018 was een orgelspecial, waarin in bijna alle artikelen dit luisterrijke instrument centraal staat.

7. Vrijwilligers

Meer dan 280 vrijwilligers

In 2018 zetten in totaal ongeveer 280 vrijwilligers zich in voor onze stichting. Dankzij de vele uren die zij besteden aan het werk voor hun kerkgebouw en voor de SOGK, zijn de gebouwen die wij in eigendom hebben, levende monumenten in het hart van de samenleving. Wij zijn alle vrijwilligers dankbaar voor het vele werk dat zij verrichten.

Inzet van PC's

Het dagelijkse beheer van de kerkgebouwen is in handen van de Plaatselijke Commissies (PC's), die bestaan uit meestal drie tot vijf vrijwilligers. Zij zorgen voor een zo goed mogelijke exploitatie van het kerkgebouw. Het bestuur van de SOGK streeft ernaar de PC's zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren onder de vleugels van de SOGK. Dit zal niet overal hetzelfde zijn, maar passend bij de plaatselijke situatie. Er is een verdienmodel opgesteld, waarmee per kerk beter gestuurd kan worden op het verwerven van voldoende inkomsten ter dekking van de exploitatiekosten. De PC kan zo eventueel inzetten op meer activiteiten en dus meer inkomsten. Alleen in onze twee grootste

kerkgebouwen (Walburgiskerk in Zutphen en Grote Kerk in Wageningen) heeft de SOGK een stichting in het leven geroepen waaraan de exploitatie van de kerk is opgedragen.

Jaarlijkse PC-dag

Op vrijdag 23 november 2018 vond onze jaarlijkse PC-bijeenkomst plaats in de Dorpskerk te Hoog-Keppel. Aan het woord kwam onze nieuwe penningmeester Leo Uijl, die o.a. inging op het financieel kader, randvoorwaarden, uitdagingen in de toekomst, financieel duurzaam beheer, en andere actuele financiële kwesties. Daarna vertelde Laury Schepers over Dropbox, programmering, communicatie, pr, gezamenlijke inzet, en waar kansen liggen. Tevens gaf Wim Rohaan een toelichting bij de stand van zaken van het veiligheidsproject, en het plan van aanpak na de bevindingen van de quick-scan.

8. Bestuur

Bestuurssamenstelling

De samenstelling van en functieverdeling in de Raad van Bestuur is in 2018 enigszins veranderd. Geert Beltman is per 1 juni 2018 gestopt als penningmeester en bestuurslid. Op diezelfde datum is Leo Uijl aangesteld als penningmeester; hij was al bestuurslid.

Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur is als volgt samengesteld:

Voorzitter	mevr. drs. A.E.H. van der Kolk
Vicevoorzitter	mr. W.J.J. Kruidenier
Secretaris	mevr. M. Urbach
Penningmeester	L. Uijl
Lid	mr. C.A.M. Kleipool
Lid	W.H. Rohaan

Algemeen secretaris (geen bestuurslid) drs. N. Peek

Raad van Advies

De Raad van Advies is als volgt samengesteld:

Voorzitter	drs. J.J.P. Gardeniers
Secretaris	F.J. van Lochem
Overige leden	drs. J.G.R.W. Dekkers
	drs. K. Emmens
	G. Oldenbeuving
	mevr. dr. E.B.F. Pey
	W. Welmers
	J.H. Vennevertloo

9. Financiën

Financieel beleid

Dankzij steun van onze donateurs, de provincie Gelderland, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, goede-doelenfondsen en gulle gevers konden wij in 2018 weer een degelijk financieel beleid voeren. Wij danken hen allen zeer voor hun bijdrage in 2018.

Het is jammer dat de kapitaalmarktrente niet in ons voordeel uitviel, hetgeen tot uitdrukking kwam in ons beleggingsresultaat. De kosten konden we beperkt houden door de belangeloze inzet van vele tientallen deskundige vrijwilligers.

Verzekeringszaken

De verzekeringsportefeuille van onze stichting is ondergebracht bij Verzekeringsmaatschappij Donatus. Helaas hadden we ook in 2018 weer te maken met enkele schadeposten (voor eigen risico) die waren ontstaan door diefstal, vandalisme en de hevige storm van 18 januari 2018.

Transparantie

Wij streven naar een transparante communicatie met onze stakeholders via onze website en anderszins. De jaarrekening, met accountantsverklaring, wordt gepubliceerd op onze website met een toelichting van de penningmeester.

Onze stichting heeft de (culturele) ANBI-status, hetgeen gevers fiscale voordelen oplevert.

Wij zijn dankbaar dat onze stichting een goede financiële basis heeft. Verdere groei van onze activiteiten zal de komende jaren het nodige vergen van het bestuur, beleidsmatig en financieel.

10. Toekomst

Beleidsplan

In augustus 2018 is ons nieuwe 'Beleidsplan van de Stichting Oude Gelderse Kerken, 2018-2022' gereed gekomen. Hierin hebben we uiteengezet wat we de komende jaren gaan doen, met als doel: het behoud van onze Gelderse kerken. Niet alleen als monument, maar vooral ook als middelpunt van de lokale samenleving.

Kernpunten van beleid

De kernpunten van ons beleid in de komende jaren zijn:

- blijven inzetten om religieuze monumenten in Gelderland te beschermen en te behouden, o.a. door het (op verzoek) ondersteunen en adviseren van eigenaren van religieus erfgoed
- verdere professionalisering van de SOGK
- inzetten op het verkrijgen van de POM-status (POM staat voor: Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud)
- verbreden van het draagvlak van de stichting (naamsbekendheid, aantal donateurs), met name ook gericht op het versterken van de lokale betrokkenheid
- inzetten op educatieve projecten, speciale projecten gericht op brede communicatie en op specifieke doelgroepen
- kerkbesturen daar waar mogelijk een 'veilige haven' bieden, 'ont-zorgen', door overname van religieus erfgoed (dit betekent uitbreiding van het bezit van de stichting)
- handhaven van de solide financiële situatie van de SOGK, die een voorwaarde is voor groei.

Tot slot

Oude Gelderse Kerken zet zich in om ook in haar jubileumjaar 2019 de betrouwbare, deskundige partner in de provincie Gelderland te zijn en te blijven voor kerkbesturen en andere organisaties die betrokken zijn bij het behoud van religieus erfgoed in de provincie, o.a. de Erfgoed Alliantie-partners en de sector Cultuur en Erfgoed van de provincie Gelderland.

Bijlage 1

Missie en doelstellingen van Stichting Oude Gelderse Kerken

Onze missie

De Stichting Oude Gelderse Kerken (SOGK) zet zich in voor het materiële en functionele behoud van het gebouwd monumentaal religieus erfgoed in de provincie Gelderland. De monumentale kerkgebouwen zijn veelal beeldbepalend voor stad en dorp en hebben een grote cultuurhistorische waarde. Kerkgebouwen zijn vanouds ook plaatsen van ontmoeting midden in de lokale samenleving. Naast de religieuze bestemming wil de SOGK ook inzetten op een bredere invulling die past bij de plaatselijke situatie.

Onze doelstellingen

De SOGK streeft de volgende doelen na:

- belangstelling wekken voor het behoeden en behouden van religieuze monumenten
- helpen beschermen van religieuze monumenten
- het in eigendom verwerven van religieuze monumenten (onder bepaalde voorwaarden), vanzelfsprekend met de bedoeling die monumenten te behouden en beschermen
- het verworven monument blijvend in het middelpunt van de lokale en regionale samenleving plaatsen
- de religieuze monumenten zodanig laten beheren dat het monument in zijn eigen onderhoudskosten en vaste lasten kan voorzien.

Bijlage 2

Balans, verlies- en winstrekening

Bijlage 3

Accountantsverklaring

Bijlage 4

Beschrijvingen van de gebouwen van de SOGK